

RODBINA (ROD) I SVOJTA (SVOJBINA)

Pravilnost jezičnog izraza može se ostvariti samo uz točno razlikovanje značenja riječi. Katkad zbog bliskog značenja dolazi do kolebanja i nesigurnosti u izboru. Takav je slučaj i s riječima rod, rodbina i svojta, svojbina. To iziskuje potrebu za razlikovanjem značenja i za normiranjem.

Razlika u značenju između rodbine i svojte općenito je poznata, što je već dobro uočio prof. Mate Hraste u svom članku »Nazivi za rodbinu i svojtu«, Jezik, V, str. 1-4. Rodbina označuje srodstvo po krvi, a svojta se stječe stupanjem u brak. Ovakvo razlikovanje u značenju trebalo bi rezultirati i razlikovanjem u književnom jeziku. Međutim u javnoj upotrebi, a i u publikacijama, često dolazi do nedovoljnog diferenciranja u izrazu, tako da se riječ rodbina nepotrebno uzima i za krvno i za nekrvno srodstvo, a situaciju još više otežavaju sinonimi rod i svojbina. I naš poznati jezikoslovac Tomo Maretić u svom »Jezičnom savjetniku« (1924, str. 151) poistovjećuje riječi svojta, rodbina i rod, te ne pravi među njima razlike ni u značenju ni u upotrebi.

Smatram da u književnom jeziku treba razlikovati riječi rodbina i svojta, i to naročito onda kada se želi istaknuti razlika i u značenju. Kada pak nije bitno rodbinsko razlikovanje, nego se hoće naznačiti samo srodbinska veza, tada rodbina može zastupati i svojtu, jer nemamo zajednički izraz za rodbinu i svojtu.

U novijem »Jezičnom savjetniku s gramatikom« S. Pavešića i dr. (1971, str. 272) pošlo se također naprijed u razlikovanju ovih riječi, te se upotreba riječi svojta preporučuje za srodstvo po ženidbi, a riječ rod za srodstvo po krvi. Mislim da se riječ rod danas sve manje upotrebljava u značenju rodbina, a sve više u svom općenitijem značenju, npr. ljudski rod, muški i ženski rod i sl. Zbog toga je riječ rodbina stekla puno opravdanje za upotrebu u književnom jeziku. To više što su riječi s takvim nastavkom dosta proširene u našem jeziku (čazbina, nasobina, postojbina, sudbina, tazbina, zaduž-

bina i druge). Ipak i rod se može upotrebljavati s obzirom na tradiciju i zastupljenost u narodnim govorima, ali u suvremenom književnom jeziku samo kao stilski i izražajna rezerva.

U slučaju sinonima svojta-svojbina ili čak svojdba (u Boki) prednost treba dati starijoj riječi svojta. Oblik svojbina je noviji i nastao je analogijom prema rodbina. Međutim, budući da svojta nema drugog značenja, svojbina se nije proširila niti za nju ima opravdanja (osim tvorbenog) za upotrebu u književnom jeziku.

Prema tome u suvremenom književnom jeziku potrebne su riječi rodbina i svojta jer se one i po značenju razlikuju. Ukoliko razlikovanje po smislu nije bitno, rodbina se može upotrijebiti i u značenju svojta. Istovremeno riječima rodbina i svojta treba dati prednost pred riječima rod i svojbina zbog jezične opravdanosti, prostorne raširenosti i govorne učestalosti.

Franjo Tanocki

BILJEŠKA NA RUBU AR

U AR s. v. *cucak* dano je značenje »pas« i napomena da osim potvrda iz rječnika Jambrešićeva (*cucek*), Voltigijeva (*cucek* i *cucak*) i Vukova (*cucak*) ima jedna potvrda iz pjesme ugarskih Hrvata: *Viruj meni da ju hoću s cucki van zignati* (Jačke 145) i jedna od jednog pisca iz Bosne (G. Martić): »*Leže blago. tvrdac pod tle uđe, a iz njeg se vadina probude. za njom hrčci. za njom cucu huču. jazvi laju, a jehine buču.*« Potvrda iz Bosne je uredniku nešto sumnjiva s obzirom na značenje, pa se, iako je navodi kod značenja *pas*, ipak ograđuje i veli: ako nije druga riječ.

Oblik *cucu* mogao bi biti od *cucak*. Stoga je urednik i stavio kod te riječi Martićev primjer. Ali smisao konteksta se buni protiv značenja »pas«. Što *pas* ima da radi s vadinama (tj. vampirima), hrčcima, jazvima (tj. jazavcima), jelinama?! To je sasvim druga životna zajednica od one u kojoj ži-